

Tényellenőrző Eszköztár

Living Labs and Game-Based Learning to Checkmate Climate Misinformation

Erasmus+ Project: 2024-2-LV02-KA220-YOU-000266268

Kapcsolat: info@efe.lv

Az Európai Unió finanszírozásával. A jelen kiadványban megfogalmazott nézetek és vélemények kizárólag a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Az Európai Unió és az EACEA nem tehető felelőssé ezekért.

Asociația
Consultanților în
Dezvoltare
Comunitară

Ez a kiadvány © 2025, Erasmus+ projekt: Living Labs és játékalapú tanulás a klímadezinformáció elleni küzdelemhez, projektazonosító: 2024-2-LV02-KA220-YOU-000266268, a CC BY-NC-SA 4.0 licenc feltételei szerint használható fel.

A licenc teljes szövege elérhető itt:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

TARTALOMJEGYZÉK

<u>A PROJEKTRŐL</u>	4
<u>BEVEZETÉS</u>	5
<u>TÉVHITEK ÉS TÉNYEK</u>	7
<u>HOGYAN HASZNÁLJUK A TÉNYELLENŐRZŐ ESZKÖZÖKET?</u>	38
<u>TÉNYELLENŐRZŐ ESZKÖZÖK</u>	39
<u>TÉVHITEK LEBONTÁSA - WORKSHOP TERV</u>	44
<u>KÖVETKEZTETÉSEK</u>	48
<u>MELLÉKLETEK</u>	49

A PROJEKTRŐL

A mai digitális világban az éghajlatváltozással kapcsolatos félretájékoztatás minden eddiginél gyorsabban terjed: a közösségi médián, influenszereken, sőt még a hagyományos médiacsatornákon keresztül is. A fiatalokat egymásnak ellentmondó üzenetek árasztják el a klímaváltozásról – a tagadástól és a zöldre festéstől (greenwashing) kezdve a félrevezető megoldásokon át egészen az áltudományos állításokig. Mindez nemcsak a közvéleményt torzítja, hanem gyengíti a fiatalok valódi, tudományos alapokon nyugvó klíma cselekvésben való részvételét is.

Erre az egyre növekvő kihívásra válaszul indítottuk el a **Checkmate – Living Labs and Game-Based Learning to Checkmate Climate Misinformation** című, Erasmus+ támogatású projektet. A projekt célja, hogy ifjúsági munkásokat és fiatalokat ruházzon fel azokkal a készségekkel, eszközökkel és kritikus gondolkodási kompetenciákkal, amelyek segítségével magabiztosan felismerhetik és ellensúlyozhatják a hamis klímanarratívákat.

A projekt egyik kulcseredménye a Climate Busting Tool, egy gyakorlatias, azonnal használható oktatási eszköz, amely kifejezetten arra készült, hogy támogassa az ifjúsági munkásokat az éghajlattal kapcsolatos félretájékoztatásról szóló beszélgetések facilitálásában. Az eszköz egy világos igényre válaszol: sok ifjúsági szakember úgy érzi, nincs megfelelően felkészülve arra, hogy a mindennapi munkájában kezelje a dezinformációt. Olyan tartalmakat kértek, amelyek hitelesek, interaktívak, és rugalmasan alkalmazhatóak különböző tanulási környezetekben.

A Climate Busting Tool az alábbiakat kínálja:

- Tényeken alapuló magyarázatokat, amelyek cáfolják a leggyakoribb klímátévhiteteket
- Interaktív gyakorlatokat, amelyek fejlesztik a kritikus médiatudatosságot
- Esettanulmányokat és példákat a félretájékoztatás működéséről
- Útmutatást ahhoz, hogyan lehet biztonságos teret teremteni a párbeszédhez és a kérdéshez

Az eszköz a nemformális tanulás elveire épül, ötvözve a kutatáson alapuló tartalmakat az élményalapú és játékosított tanulással. Nem pusztán a tények helyesbítéséről szól, hanem arról, hogy képessé tegye a fiatalokat az elemzésre, a kérdésre és a cselekvésre. Legyen szó workshopról, ifjúsági cseréről vagy közösségi eseményről, a Climate Busting Tool segít a bizonytalanságot tisztánlátássá, a passzivitást pedig aktív részvétellé alakítani.

A Checkmate projekten keresztül egy olyan tájékozott, reziliens és proaktív fiatal generáció felépítésére törekszünk, amely nem csupán fogyasztja az éghajlattal kapcsolatos narratívákat, hanem kritikusan viszonyul hozzájuk, és aktívan formálja a róluk szóló párbeszédet.

BEVEZETÉS

Az éghajlatváltozás korunk egyik legalaposabban dokumentált és tudományosan igazolt globális kihívása. Ennek ellenére – a tudományos közösségen belüli elsőprő konszenzus dacára – a közvélemény megértését egyre inkább aláássa a hamis, félrevezető vagy torzított információk terjedése. Különösen az éghajlatváltozással kapcsolatos félretájékoztatás és szándékos dezinformáció jelent komoly akadályt a megalapozott döntéshozatal és az érdemi klímavédelem előtt.

A klímával kapcsolatos **félretájékoztatás (misinformation)** olyan hamis vagy pontatlan információkat jelent, amelyeket nem megtévesztési szándékkal osztanak meg – gyakran félreértésekből, adatok téves értelmezéséből vagy elavult ismeretekből fakadva. Tipikus példa erre az a tévhit, miszerint egy szokatlanul hideg tél cáfolja a globális felmelegedést. Bár a szándék nem feltétlenül rosszindulatú, az eredmény mégis zavart, szkepticizmust és a tudományba vetett bizalom csökkenését okozza.

Ezzel szemben a **klímadezinformáció (disinformation)** tudatosan előállított, manipulációs célú tartalmakat foglal magában, amelyek politikai, gazdasági vagy ideológiai érdekeket szolgálnak. Ezeket gyakran olyan szereplők terjesztik, akiknek közvetlen érdekük fűződik a status quo fenntartásához – például a fosszilis energiahordozókhoz kötődő iparágak –, és akik a klímatudomány hitelességének megkérdőjelezésével igyekeznek védeni profitjukat. Az alkalmazott eszközök közé tartozik az adatok szelektív használata, az áltudomány népszerűsítése és az összeesküvés-elméletek felerősítése.

Ezek a narratívák – akár tájékozatlanságból, akár tudatos manipulációból fakadnak – többféle formát ölthetnek. Előfordulhat a klímaváltozás teljes tagadása, a szükséges intézkedések halogatása azok megvalósíthatóságának vagy igazságosságának megkérdőjelezésével, egyes iparágak fenntarthatósági teljesítményének eltúlzása (zöldrefestés/greenwashing), illetve összeesküvés-elméletek terjesztése a klímapolitikák és a tudományos kutatás háttéréről. Ezek mindegyike aláássa a közbizalmat és akadályozza a szakpolitikai előrelépést.

Az online információs ökoszisztéma kulcsszerepet játszik e narratívák felerősítésében. A közösségi média platformok algoritmikus működése előnyben részesíti az érzelmi reakciókat kiváltó tartalmakat, gyakran a tévnyerőség rovására. Ez elősegíti az úgynevezett „visszhangkamrák” kialakulását, ahol az emberek újra és újra olyan tartalmakkal találkoznak, amelyek megerősítik meglévő nézeteiket, miközben kevés lehetőségük van bizonyítékokon alapuló ellenérvekkel szembesülni. A megerősítő torzítás tovább mélyíti ezt a megosztottságot, és megnehezíti, hogy a helyesbítő, tényeken alapuló információk valóban érvényre jussanak.

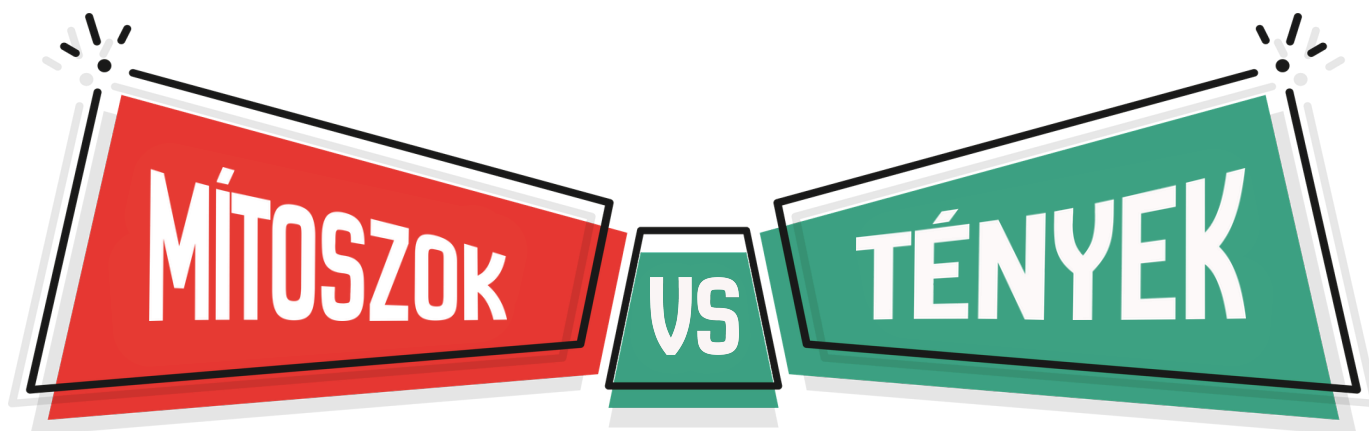
Rosszindulatú szereplők – az összehangolt dezinformációs hálózatoktól kezdve az egyéni influenszerekig – tudatosan kihasználják ezeket a dinamikákat, és célkeresztbe állítják a klímakutatókat, aktivistákat és intézményeket. Egyes régiókban, különösen ott, ahol már eleve súlyos környezeti és társadalmi-gazdasági feszültségek vannak jelen, az éghajlattal kapcsolatos dezinformációt eszközként használják a társadalmi ellentétek szítására és a helyi stabilitás aláásására.

Ebben a helyzetben a tényellenőrzés nem csupán szakmai elvárássá, hanem alapvető állampolgári készséggé vált. Magában foglalja a források hitelességének vizsgálatát, az állítások több, megbízható adatforrással való összevetését, a tudományos konszenzus figyelembevételét, valamint az eredmények világos és felelős kommunikációját. Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (Intergovernmental Panel on Climate Change - IPCC), a lektorált tudományos folyóiratok és az akkreditált környezetvédelmi szervezetek a klímával kapcsolatos információk legmegbízhatóbb forrásai közé tartoznak.

Egyéni szinten mindenki tehet lépéseket a hamis információk terjedésének megelőzéséért:

- Elemezd a forrás hitelességét.
- Ellenőrizd az állításokat több, egymástól független forrás segítségével.
- Kérd ki elismert klímakutatók és szakértők véleményét.
- Ossz meg tényszerű tartalmakat világos, inkluzív nyelvezettel, és tüntesd fel láthatóan a forrásokat.

Ez a Climate Myth-Busting Toolkit azért jött létre, hogy támogassa az oktatókat, ifjúsági munkásokat, közösségi vezetőket és aktív állampolgárokat az éghajlattal kapcsolatos félretájékoztatás felismerésében és kezelésében. Gyakorlati eszközöket kínál az információk ellenőrzéséhez, bemutatja a leggyakoribb klímátévhiteteket és azok tudományos bizonyítékokon alapuló cáfolatait, valamint rávilágít arra, hogyan kapcsolódik össze a médiaműveltség a környezeti felelősségvállalással.

Európa-szerte a klímaválság nem csupán környezeti és gazdasági kihívás, hanem kommunikációs kihívás is. A klímaváltozással kapcsolatos közvélekedést gyakran nem kizárólag a tudományos eredmények formálják, hanem a közösségi média, a politikai diskurzus és az egyéni meggyőződések is. Ebben az összetett információs környezetben a klímával kapcsolatos mítoszok és félreértések könnyen gyökeret vernek és gyorsan terjednek – akár téves értelmezések, elavult ismeretek vagy tudatos dezinformációs kampányok következtében. Ezek a tévhitek torzíthatják a közbeszédet, gyengíthetik a tudományos bizonyítékokba vetett bizalmat, és akadályozhatják a klímapolitikák és megoldások társadalmi támogatottságát.

Ez a fejezet gondosan válogatott, Európában és azon túl is gyakran felbukkanó klímátévhitek listáját mutatja be, mindegyikhez aktuális tudományos ismereteken alapuló, tényszerű magyarázatok társulnak. A gyűjtemény célja, hogy segítsen az olvasóknak felismerni a félrevezető állításokat, megérteni, miért maradnak fenn, és magabiztosabbá válni az ezekre adott, világos és bizonyítékokra épülő válaszok megfogalmazásában. A tévhiteket nem csupán helyesbítjük, hanem kontextusba is helyezzük: bemutatjuk a félreértések eredetét, valamint azt, hogyan erősíthetik fel azokat a média, a kulturális narratívák vagy a politikai retorika. A bemutatott tények célja a kritikus gondolkodás ösztönzése, a tiszteletteljes párbeszéd támogatása, valamint az egyének megerősítése abban, hogy aktív szerepet vállaljanak a félretájékoztatás elleni fellépésben saját közösségeikben. Ezeknek az elterjedt tévhiteknek a korrigálása alapvető fontosságú egy tájékozott közvélemény kialakításához, a társadalmi reziliencia növeléséhez, és ahhoz, hogy a klímacselekvés a kihívások és a lehetséges megoldások közös megértésén alapuljon.

MÍTOSZOK

A szélsőséges időjárási jelenségek
nincsenek összefüggésben a
globális felmelegedéssel.

TÉNYEK

A szélsőséges időjárási események – például az intenzív viharok, a kiterjedt áradások, a tartós és heves esőzések, az évekig elhúzódó aszályok, a rekordokat döntő hőhullámok, az erdőtüzek és a hurrikánok – egyre gyakoribbá és súlyosabbá válnak. Ezek a tendenciák szoros összefüggésben állnak a globális felmelegedéssel. A tudósok éghajlati modellek, valamint szárazföldi, légi, tengeri és műholdas megfigyelések kombinációját alkalmazzák annak vizsgálatára, hogyan változnak a szélsőséges időjárási események az idők során.

angol nyelvű forrás

lett nyelvű forrás

Az állatok alkalmazkodni fognak a klímaváltozáshoz.

Az állatoknak alapvetően két lehetőségük van: elvándorolni vagy alkalmazkodni. Egyes fajok képesek alkalmazkodni, de nem mindegyik. A hőmérséklet és csapadékmintázatok változása már most átalakítja a fajok elterjedését: sok őshonos faj visszaszorul, miközben az invazív fajok egyre gyakoribbá válnak. Az erdőket fokozott stressz éri a kártevők és betegségek elszaporodása miatt, ami komoly veszélyt jelent a biodiverzitásra.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

Ha a Föld túl meleg lesz, egyszerűen átköltözhetünk egy másik bolygóra.

TÉNYEK

A Földnek nincs valódi alternatívája. Egy másik bolygóra való áttelepülés technológiailag, pénzügyileg és logisztikailag sem megvalósítható olyan léptékben, amely kiválthatná a Földet. Ráadásul nincs olyan ismert bolygó, amely a Földhöz hasonló módon képes lenne fenntartani az életet. A Föld az egyetlen élhető otthonunk, és hosszú távú túlélésünk érdekében meg kell védenünk.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

A megújuló energia túl drága és megbízhatatlan Lettország számára.

TÉNYEK

Lettország az Európai Unión belül a megújuló energia egyik éllovasa. 2023-ban a megújuló energiaforrások az ország teljes energiatermelésének 43,5%-át tették ki, amivel Lettország az EU három vezető országa közé tartozik ezen a téren. A szél- és napenergia-beruházások jelentősen növekedtek, a nap- és szélenergia-termelés pedig 2022-höz képest 92%-kal emelkedett.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

A globális felmelegedés csak a felszíni hőmérsékletet érinti.

TÉNYEK

Közismert tény, hogy az óceánok felszíni hőmérséklete emelkedik. 1992 óta azonban már a teljes vízoszlop (a felszíntől a mélyebb rétegekig) hőmérsékletének változását is mérni tudjuk. Azóta jelentős felmelegedést figyeltek meg nemcsak a felszínen, hanem a mélyebb rétegekben is. Bár a többletenergia nagy része a felső óceáni rétegekben (0–700 méter) tárolódik, az 1800-as évek óta az elmúlt évtized volt a legmelegebb, nemcsak a légköri hőmérséklet, hanem az óceánok szempontjából is.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

A hideg telek bizonyítják, hogy a globális felmelegedés kamu.

TÉNYEK

A globális felmelegedés a hosszú távú átlaghőmérsékleti trendekre utal. Az elmúlt 60 évben a Föld átlaghőmérséklete évtizedenként kb. $0,06^{\circ}\text{C}$ -kal emelkedett, és a 1980-as évek után a felmelegedés üteme megháromszorozódott ($0,2^{\circ}\text{C}$ /évtized). A 1850 óta vezetett globális hőmérsékleti rekordok tíz legmelegebb éve mind az elmúlt évtizedben (2015–2024) fordult elő, közülük 2024 volt minden idők legmelegebb éve.

angol

angol

angol

A klíma mindig is változott, ez nem újdonság.

Bár természetes klímaváltozások évezredek során előfordultak, a jelenlegi gyors felmelegedés példa nélküli, és elsősorban az emberi tevékenység – például a fosszilis tüzelőanyagok égetése – okozza. Ez jelentős környezeti és társadalmi következményekkel jár.

angol

angol

MÍTOSZOK

A klímamodellek megbízhatatlanok, így nem tudjuk előre jelezni két hétre az időjárást.

TÉNYEK

Az időjárás és a klíma kapcsolódó, de különböző fogalmak. Az időjárás rövid távú légköri állapotokat jelent, míg a klíma hosszú távú (30 év vagy annál hosszabb) időjárási mintázatokat ír le. A napi időjárás-előrejelzések néhány napnál hosszabb távon bizonytalanok lehetnek: egyik nap havazhat vagy eshet, másnap pedig napsütés lehet. A klímamodellek jól ismert fizikai elvekre és nagyléptékű mintázatokra épülnek; például a különböző éghajlati övezetek eltérő időjárási mintázatokat mutatnak.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

Ausztria fejlett hulladékgazdálkodási rendszerének köszönhetően nem kell aggódnunk a klímára gyakorolt hatása miatt.

TÉNYEK

Bár Ausztria kiemelkedő hulladékgazdálkodással rendelkezik (magas újrahasznosítás és alacsony hulladéklerakóhasználat), ami csökkenti a hulladékszektorból származó kibocsátást, ez nem szünteti meg a klímahatásokat. A hulladékégetés továbbra is termel CO₂-t, és a hulladék keletkezéséhez vezető termelés és fogyasztás is jelentős kibocsátási forrás. A hulladék keletkezésének csökkentése már annak forrásánál kulcsfontosságú Ausztria klíma-lábnyomának mérsékléséhez.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

Többet esik az eső, tehát nem lehet globális felmelegedés.

TÉNYEK

Az eső mennyiségének növekedése, különösen az intenzív csapadékformák, összhangban áll a globális felmelegedéssel. A melegebb levegő több nedvességet képes megtartani, ami erősebb esőzéseket eredményez. Ausztriában vizsgálatok kimutatták, hogy az intenzív csapadékesemények az elmúlt évtizedekben gyakoribbá és erőteljesebbé váltak, növelve az áradások kockázatát.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

A globális hőmérsékleti rekordok megbízhatatlanok, mert a városok közeli mérőállomások elnyelhetik a hőt, torzítva az adatokat.

TÉNYEK

Bár a városi területek melegebbek lehetnek az épületek és burkolatok miatt, a globális hőmérsékleti trendeket a vidéki területek, az óceánok és az erdők mérései is megerősítik. A tudósok többfajta eszközt használnak, beleértve a földi mérőállomásokat, műholdakat és olyan természetes indikátorokat, mint a fák évgűrűi vagy a jégtakaró magmintái – mind ugyanazt az egyértelmű mintát mutatják: a Föld mindenütt melegszik.

angol

angol

A klímaváltozás összeesküvés-elmélet.

A klímakutatók többsége egyetért abban, hogy az emberi tevékenységek alakítják a globális éghajlat változásait, melyek káros hatással vannak mind a környezetre, mind az emberi társadalmakra. A kutatások szerint azok, akik tagadják a klímaváltozást, gyakran részben összeesküvés-hívő meggyőződésből teszik ezt. Ennek következtében kevésbé hajlandók politikai erőfeszítéseket tenni, vagy egyéni szintű cselekvéseket tenni a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

A görögországi erdőtüzeket elsősorban gyújtogatás vagy migránsok okozzák.

TÉNYEK

Bár a gyújtogatás hozzájárulhat a tüzekhez, a görögországi tüzek növekvő gyakoriságát és intenzitását elsősorban a klímaváltozás tényezői okozzák, például a hosszan tartó hőhullámok, aszályok és erős szelek. A tüzeket főként gyújtogatásnak vagy migránsoknak tulajdonítani félretájékoztató, amely elvonja a figyelmet a valós környezeti problémák kezeléséről.

angol

angol

angol

A szén-dioxid-kibocsátást elegendő
fák ültetésével ellensúlyozni

A fák ültetése segíthet a szén megkötésében, de az ellensúlyozás gyakran túlértékelt vagy hatástalan lehet, például erdőgondozási problémák, erdőtüzek vagy földhasználati hibák miatt. Az igazi kibocsátáscsökkentés a fosszilis tüzelőanyagok használatának mérsékléséből származik, nem csak az ellensúlyozásból.

angol

angol

MÍTOSZOK

Kína felelős a klímaváltozásért.

TÉNYEK

Ez a mítosz kizárólag Kínát hibáztatja a nagy jelenlegi kibocsátások miatt. A WWF szerint a történelmi kibocsátások a nyugati országokhoz és a globális ellátási láncokhoz kötődnek, így a felelősség összetett. Kína egy főre eső kibocsátása alacsonyabb, mint néhány nyugati országé, és jelentős beruházásokat eszközöl a megújuló energiákba.

angol

MÍTOSZOK

A szélturbinák csak ártanak a környezetnek és a biodiverzitásnak, különösen a madaraknak.

TÉNYEK

A szélturbinák valóban okozhatnak madárpusztulást, főleg bizonyos érzékeny fajoknál, illetve ha a szélfarmok rosszul vannak elhelyezve. Ugyanakkor, ha a turbinákat gondosan, érzékeny élőhelyektől és vonulási útvonalaktól távol helyezik el, a madárpopulációkra gyakorolt hatás alacsony. Tudományos áttekintések és az EU iránymutatásai is megerősítik, hogy a megfelelő tervezés és elhelyezés jelentősen csökkenti a madárpusztulás kockázatát.

angol

angol

angol

Néhány fokos felmelegedés nem nagy ügy.

Már egy kis globális hőmérséklet-emelkedés – például 1,5°C-ról 2°C-ra az ipari forradalom előtti szinthez képest – jelentősen súlyosbítja a klímahatásokat. 2°C-os felmelegedésnél több ember szenved súlyos hóhullámoktól, a korallzátonyok szinte teljesen elpusztulnak, az aszályok erősödnek, és a tengerszint magasabbra emelkedik. Például 2°C-nál 10 évente fordulhatnak elő jégmentes sarkvidéki nyarak, míg 1,5°C-nál csak egyszer egy évszázadban. Ez a fél fok különbség milliók és ökoszisztémák számára jelent többletkockázatot.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

A klímaváltozás tömeges migrációt okoz Európába.

TÉNYEK

A tudományos bizonyítékok szerint a klímaváltozás főként belső vagy regionális migrációt vált ki, nem tömeges Európába áramlást. A hosszú távú migrációhoz erőforrásokra és jogi lehetőségekre van szükség, amelyek sok sérülékeny ember számára hiányoznak. A legtöbb klímamenekült az országán belül vagy a szomszédos térségben marad. Európa maga is saját klíma miatti elvándorlással néz szembe. A tömeges exodus elképzelése túlzó, és gyakran félelemkeltésre használják, nem pedig a politika alakítására.

angol

angol

angol

MÍTOSZOK

Az elektromos autók nem jelentenek jobb választást, mert drágábbak.

TÉNYEK

Bár az elektromos autók elsőre drágábbnak tűnhetnek, a támogatások és az árak csökkenése csökkentik ezt a különbséget. Hosszú távon előnyösebbek lehetnek az alacsonyabb karbantartási és töltési költségek miatt, ami jelentős megtakarítást eredményez a hagyományos belső égésű járművekkel szemben.

angol

román

MÍTOSZOK

A CO₂ ártalmatlan – hiszen természetes,
a növényeknek szükségük van rá.

TÉNYEK

A CO₂ valóban természetes, de túl sok hőt ejt csapdába a légkörben. Az emberi kibocsátás az ipari forradalom óta több mint 40%-kal növelte a CO₂-szintet, felborítva a Föld energiamérlegét.

angol

román

francia

MÍTOSZOK

A textilipar nem járul hozzá a klímaváltozáshoz, mert lebomló anyagokat használ.

TÉNYEK

A textilipar 2020-ban a harmadik legnagyobb tényezője volt a vízszennyezésnek és a földhasználatnak. Egy EU-állampolgár ruházatának és cipőjének előállításához átlagosan 9 m³ vizet, 400 m² földterületet és 391 kg nyersanyagot használtak fel. Világszerte a textilipar a klímát befolyásoló kibocsátások 8–10%-áért felelős, és jelentős vegyi szennyezéssel, vízhasználattal, valamint gyakran rossz munkakörülményekkel is jár.

angol

román

MÍTOSZOK

A tengerszint nem emelkedik, mert a sarki jég nem olvad.

TÉNYEK

Mind az északi-sarki tengeri jég, mind a világ gleccserei gyors ütemben zsugorodnak. A műholdas adatok egyértelműen igazolják a hosszú távú jégvesztést, amely hozzájárul a tengerszint emelkedéséhez. A globális tengerszint 1900 óta több mint 20 cm-rel emelkedett, főként az olvadó gleccserek és a tengervíz hőtágulása miatt.

angol

román

francia

A klímavédelem árt a gazdaságnak.

A klímavédelmi megoldásokba (például megújuló energiába és zöld munkahelyekbe) történő beruházások ösztönzik az innovációt, munkahelyeket teremtenek, és csökkentik az éghajlati katasztrófák, valamint a szennyezésből eredő egészségügyi problémák költségeit.

angol

román

francia

Nincs tudományos konszenzus a klímaváltozásról.

A klímakutatók több mint 97%-a egyetért abban, hogy a klímaváltozás zajlik, és annak elsődleges oka az emberi tevékenység.

angol

román

francia

MÍTOSZOK

Az élelmiszer-pazarlás nem jelent
komoly klímaproblémát

TÉNYEK

Az élelmiszer-pazarlás óriási klímakérdés. A globális üvegházhatású gázkibocsátás körülbelül 8–10%-a olyan élelmiszerekhez köthető, amelyeket megtermelnek, de soha nem fogyasztanak el. Amikor az étel a hulladéklerakókban rohad (komposztálás helyett), metánt termel – ez a gáz 100 éves időtávon több mint 25-ször erősebb hatású, mint a CO₂.

angol

angol

MÍTOSZOK

A komposztálás ugyanúgy káros gázokat bocsát ki, mint a hulladéklerakók, ezért az sem sokkal jobb.

TÉNYEK

A megfelelő komposztálás aerob (oxigén jelenlétében zajló) folyamat, és minimális mennyiségű metánt termel. Ezzel szemben a hulladéklerakók anaerob környezetben működnek, ahol nagy mennyiségű metán keletkezik. A komposztálás jelentősen csökkenti a metánkibocsátást, miközben értékes tápanyagokat juttat vissza a talajba, javítva annak szénmegkötő képességét.

angol

MÍTOSZOK

A helyi élelmiszer mindig sokkal kisebb karbonlábnyommal jár.

TÉNYEK

Nem feltétlenül. A szállításból eredő kibocsátás (az ún. „élelmiszer-kilométerek”) számít, de általában a termelési mód nagyobb hatással van a klímára. Például egy fűtött üvegházban termesztett helyi paradicsom karbonlábnyoma jóval nagyobb lehet, mint egy szezonális, szabadföldön termesztett import paradicsomé. A „helyi” tehát nem automatikusan alacsonyabb kibocsátású – a termelés módja a meghatározó.

angol

angol

A növényi alapú élelmiszereknek nincs környezeti árnyoldaluk.

A növényi alapú étrendre való áttérés általában jelentősen csökkenti a kibocsátást, de nem minden növényi eredetű élelmiszer egyformán fenntartható. Egyes növények (például a mandula vagy az avokádó) vízigényesek, és termesztésük összefügghet erdőirtással és a biodiverzitás csökkenésével. A fenntartható növényi étrend változatos, szezonális és minimálisan feldolgozott élelmiszerekre épül.

angol

A komposztálható csomagolás megoldja a hulladékproblémát.

Sok úgynevezett „komposztálható” csomagolás csak ipari komposztáló létesítményekben bomlik le megfelelően. A hagyományos hulladéklerakókban vagy házi komposztban gyakran ugyanúgy viselkednek, mint a hagyományos műanyagok. Ráadásul az emberek gyakran összekeverik ezeket az anyagokat az újrahasznosítható vagy komposztálható hulladékkal, ami rontja a hulladékkezelő rendszerek hatékonyságát.

angol

MÍTOSZOK

A kisgazdaságokból vagy háztáji tartásból származó húsnak alig van klímahatása.

TÉNYEK

A kisléptékű vagy háztáji állattartás járhat előnyökkel, például jobb állatjóléttel, de minden kérődző állat (például a szarvasmarha vagy a kecske) metánt bocsát ki az emésztése során. Ezek a rendszerek gyakran kilogrammonként több kibocsátást eredményeznek az alacsonyabb hatékonyság miatt. Egyes esetekben az összhatás kisebb lehet, ha élelmiszer-hulladékot használnak fel vagy regeneratív gyakorlatokat alkalmaznak, de a metánkibocsátás mértéke továbbra is jelentős klímaprobléma marad, mérettől függetlenül.

angol

angol

angol

HOGYAN HASZNÁLJUK A TÉNYELLENŐRZŐ ESZKÖZTÁRAT

A tényellenőrzés olyan folyamat, amelynek során megbízható, tudományos alapú és hiteles források segítségével ellenőrizzük az információk valóságát. A jelen eszköztárban felsorolt weboldalak hozzáférést biztosítanak lektorált cikkekhez, szakértői elemzésekhez, intézményi adatokhoz és bizonyítékokon alapuló magyarázatokhoz a klímaváltozással és környezeti témákkal kapcsolatban.

Ezeket a forrásokat ifjúsági munkások és fiatalok egyaránt használhatják arra, hogy:

- ellenőrizzék, egy állítás mögött áll-e tudományos bizonyíték,
- hiteles magyarázatokat találjanak gyakori klímátévhitre,
- összevegyék az információkat több megbízható platformon,
- jobban megértsék a klímával kapcsolatos hírek és közösségimédia-tartalmak hátterét és kontextusát.

Javasolt módszer az ifjúsági munkában való alkalmazáshoz

1. Egy állítás vagy tévhit kiválasztása
2. Válasszunk ki egy olyan kijelentést, amely online, a médiában vagy csoportos beszélgetések során merült fel.
3. A téma megkutatása megbízható forrásokban
4. Használjuk az eszköztárban felsorolt weboldalakat, hogy releváns cikkeket, jelentéseket vagy tényellenőrzéseket találjunk az adott állítással kapcsolatban.
5. Az információk összehasonlítása
6. Vizsgáljuk meg, hogy különböző források milyen következtetésekre jutnak, és milyen közös bizonyítékokra hivatkoznak.
7. Relevancia és kontextus ellenőrzése
8. Figyeljünk a publikálás dátumára, az idézett forrásokra, valamint arra, hogyan van az információ bemutatva és értelmezve.
9. Közös feldolgozás és megbeszélés
10. Bátorítsuk a résztvevőket, hogy foglalják össze, mit találtak, és gondolkodjanak el azon, hogyan változtathatja meg a hiteles információ a témáról alkotott véleményüket.

Ezek a lépések segítenek abban, hogy a fiatalok passzív információfogyasztókból aktív, kritikus gondolkodókká váljanak. A közös tényellenőrzés során fejlődik a médiaműveltségük, megtanulják a megfelelő kérdéseket feltenni, és magabiztosabbá válnak az összetett klímátémákról szóló beszélgetésekben. A megbízható források rendszeres használata hozzájárul ahhoz, hogy felismerjék a hiteles információkat, megkérdőjelezzék a félrevezető vagy leegyszerűsítő narratívákat, és átgondolt, megalapozott döntéseket hozzanak mind online, mind a mindennapi beszélgetések során felmerülő klímátartalmakkal kapcsolatban.

TÉNYELLENŐRZŐ ESZKÖZÖK ÉS FORRÁSOK

CIM	WEBOLDAL	LEÍRÁS	NYELV
Verified	https://shareverified.com/topics/climate/	Tényeken alapuló, tudományosan igazolt információkat nyújtó platform a klímaváltozásról és kapcsolódó témákról.	angol
iVerify	https://www.undp.org/digital/iverify	Nemzeti partnerek által alkalmazott tényellenőrző eszköz, amely a lakosság által jelzett információk ellenőrzését segíti.	angol/ balti nyelvek
BECID Fact-Checking Repository	https://becid.eu/fact-checking/	A BECID által működtetett központi gyűjtőoldal, amely Észtország, Lettország és Litvánia független szakértői és médiapartnerei által készített tényellenőrzéseket tartalmaz.	lett/ angol
Re: Baltica (Re: Check)	https://rebaltica.lv/re-check/	A Re:Baltica tényellenőrző műhelye, amely közszereplői állításokat vizsgál, virális álhíreket cáfol, és a Baltikumban terjedő dezinformációt követi nyomon.	angol
Media Bias/Fact Check	https://mediabiasfactcheck.com	Különböző médiumok megbízhatóságát és politikai elfogultságát elemző adatbázis.	angol
Reuters	https://www.reuters.com/sustainability/climate-energy/	Megbízható, ellenőrzött hírek és elemzések a klíma-, energia- és fenntarthatósági kérdésekről világszerte.	English

TÉNYELLENŐRZŐ ESZKÖZÖK ÉS FORRÁSOK

CÍM	WEBOLDAL	LEÍRÁS	NYELV
Climate-ADAPT	https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/countries-regions/countries	Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség kezdeményezése, amely adatokat, eszközöket és esettanulmányokat kínál az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodáshoz Európában.	angol
eMonitor+	https://www.undp.org/arab-states/emonitor	Mesterséges intelligenciát alkalmazó digitális eszköz a dezinformáció felismerésére, nyomon követésére és kezelésére a közösségi térben.	angol
Full Fact	https://fullfact.org/en/vironment/	Tényellenőrzések, elemzések és magyarázatok a környezetvédelemről, klímaváltozásról, megújuló energiáról és állatvédelemről.	angol
Climate Fact Checks	https://climatefactchecks.org	Klímatévhitel cáfolata médiában, politikában és közéleti diskurzusokban megjelenő pontatlanságok kiemelésével.	angol
Mimikama	https://www.mimikama.org/category/mimikama-faktenchecks/faktencheck/	Álhírek, hoaxok és online félretájékoztatás leleplezésére szakosodott platform.	német/ angol
Carbon Brief	https://www.carbonbrief.org/in-focus/factchecks/	Részletes, adatvezérelt tényellenőrzések klímatudományról, energiapolitikáról és környezeti hírekről.	angol

TÉNYELLENŐRZŐ ESZKÖZÖK ÉS FORRÁSOK

CÍM	WEBOLDAL	LEÍRÁS	NYELV
Ellinika Hoaxes	ellinikahoaxes.gr	A vezető görög tényellenőrző oldal, amely környezeti és klímával kapcsolatos álhírekkel is foglalkozik.	görög
Check4Facts.gr	check4facts.gr	A Görög Nemzeti Társadalomkutató Központ (EKKE) által működtetett oldal, amely klíma- és egészségügyi állításokat ellenőriz.	görög
AFP Fact Check (Greece)	https://factcheckgreece.afp.com/	Az Agence France-Presse görög nyelvű tényellenőrző rovata, többek között klímátémákban.	görög/angol
Climate Feedback	https://science.feedback.org/climate-feedback/	Nemzetközi klímakutatókból álló hálózat, amely szakmailag értékeli és kommentál médiacikkeket.	angol
FactChecker.gr	FactChecker.gr	Független görög tényellenőrző platform, az EDMO tagja.	görög
FactReview.gr	https://factreview.gr/category/pseudoscience/climate-change/	Pszedotudományos és klímával kapcsolatos félrevezető állítások cáfolatára specializálódott oldal.	görög

TÉNYELLENŐRZŐ ESZKÖZÖK ÉS FORRÁSOK

CÍM	WEBOLDAL	LEÍRÁS	NYELV
Earth School / TED	https://ed.ted.com/earth-school	Előadások a klímaváltozásról és a fenntarthatóságról diákok számára.	angol
Educator Resources / Earth Rangers	https://www.earthrangers.com/EN/CA/educator-resources/	Ingyenes pedagógiai eszközök: óravázlatok, podcastok, zöld klub ötletek.	angol
Ténykérdés	https://tenykerdes.afp.com/	Megbízható magyar nyelvű forrás klímával kapcsolatos tényellenőrzésekhez.	magyar
Lakmusz	https://lakmusz.hu/	Magyar tényellenőrző oldal, amely segít felismerni a klímátévhitteket és a félrevezető online narratívákat.	magyar
Yale Program on Climate Change Communication	https://climatecommunication.yale.edu/	Kutatások és eszközök, amelyek segítik a klímáról és megoldásokról való kommunikációt közösségekben és iskolákban.	angol
NASA For Educators	https://climate.nasa.gov/for-educators/	A NASA klímaoktatási központja tantermi anyagokkal és diákbarát tartalmakkal.	angol

FACT CHECKING TOOLS

CÍM	WEBOLDAL	LEÍRÁS	NYELV
Factual.ro	https://www.factual.ro/schimbari-climatice/	Független román tényellenőrző platform klímátémákra fókuszálva.	angol, román
Google Fact Check Explorer	https://toolbox.google.com/factcheck/explorer	Keresőeszköz ellenőrzött, hiteles tényellenőrzésekhez bármely témában.	minden nyelven
BRODhub	https://brodhub.eu/en/fact-checking	Az EDMO részeként bolgár és román nyelvű tényellenőrzéseket kínál, együttműködésben az AFP-vel és a Factual.ro-val.	angol, román, bolgár
Skeptical Science	https://skepticalscience.com/	Közérthető magyarázatok és lektorált kutatások alapján cáfolja a leggyakoribb klímátévhiteteket.	29 nyelv
Euro Climate Check	https://euroclimatecheck.com/	Európai kezdeményezés, amely szakértőket és eszközöket kapcsol össze a klímadezinformáció elleni fellépés érdekében.	angol
AFP Verificat Romania	https://verificat.afp.com/list/Climat	Az AFP román nyelvű klímátényellenőrző rovata.	26 nyelven

TÉVHITEKET CÁFOLÓ WORKSHOP TERV

CÉLCSOPORT: 15–25 éves fiatalok

AJÁNLOTT CSOPORTLÉTSZÁM: 10–25 fő

IDŐTARTAM: 40–120 perc (a választott tevékenységektől függően)

MÓDSZERTAN: nemformális tanulás, interaktív beszélgetés, médiaműveltségi eszközök, játékos (gamifikált) tanulás

TANULÁSI CÉLOK

A foglalkozás végére a résztvevők képesek lesznek:

1. Megkülönböztetni a klímával kapcsolatos félretájékoztatást (misinformation) és a szándékos dezinformációt (disinformation).
2. Felismerni a gyakori klímátévhitet, és megmagyarázni, miért félrevezető.
3. Tényellenőrző eszközöket használni információk hitelességének vizsgálatára.
4. Egymástól tanulni játékos módszereken keresztül (pl. Kahoot).

Reflektálni arra, hogyan formálja a félretájékoztatás a közvéleményt és a klímaváltozással kapcsolatos cselekvést.

A BESZÉLGETÉS MEGNYITÁSA KÍVÁNCISISÁGGAL

A klímával kapcsolatos félretájékoztatás feldolgozásakor fontos, hogy nyitott és kíváncsi tanulási teret teremtsünk – nem vitát. Néhány finom, támogató stratégia:

- Kíváncsisággal indíts, ne kiigazítással.
- Kérdések például: „Hallottad már ezt korábban?” vagy „Szerinted miért hisznek ebben az emberek?”
- Kerüld a megszégyenítést és a hibáztatást.
- A fiatalok sokszor akaratlanul ismételnék meg tévhitet. A fókusz a tanuláson legyen, ne azon, hogy ki „téved”.
- Hangsúlyozd a képessé válást.
- Emeld ki, hogy bárkiből lehet „klímadetektív”. A félrevezető információ felismerése tanulható készség.
- Használj hétköznapi, ismerős példákat.
- Kapcsold a tévhitet közösségi médiában látott trendekhez vagy saját élményekhez.
- Ünnepeled a felismeréseket.
- Minden megcáfolt mítosz egy siker – a tudásért, a kritikus gondolkodásért és a bolygóért.

BEVEZETŐ / JÉGTÖRŐ GYAKORLAT VÁLASZTÁSA (15 PERC)

KLÍMA SZÓFELHŐ

- Gyors kör: minden résztvevő mond egy szót, ami eszébe jut a klímaváltozásról.
- A facilitátor felírja a szavakat flipchartra vagy táblára, így közös „szófelhő” alakul ki.
- Rövid reflexió: milyen minták, érzelmek vagy ellentétek jelennek meg?

KLÍMA SPEKTRUM

- Húzz egy képzeletbeli vagy valódi vonalat a teremben (pl. „egyetértek” ↔ „nem értek egyet”).
- Olvass fel rövid állításokat, például:
 - „A klímaváltozás túl nyomasztó.”
 - „Az egyéni cselekvések számítanak.”
- A résztvevők elhelyezkednek a vonalon, és előre vagy hátra lépnek, a véleményüknek megfelelően.
- Rövid beszélgetés a vélemények sokféleségéről.

KLÍMA EMOJI CHECK-IN (ONLINE VÁLTOZAT)

- Kérdés: „Hogyan érzed magad ma a klímaváltozással kapcsolatban?”
- A résztvevők csak emojikkal válaszolnak a chatben.
- Az emojik megjelenítése közösen (pl. megosztott dokumentumban).
- Rövid reflexió: milyen hangulatok dominálnak, mi volt meglepő?

KLÍMAKAPCSOLÓDÁSOK

- A facilitátor egyszerű állításokat olvas fel egymás után, például:
 - „Használtam tömegközlekedést ezen a héten.”
 - „Próbáltam mostanában növényi alapú ételt.”
 - „Rendszeresen szelektálok.”
- Akire igaz, jelentkezik (vagy online emeli a kezét).
- Rövid megfigyelés a hasonlóságokról és különbségekről.
- Zárás: „Mindannyian más módon kapcsolódunk a klímacselekvéshez – együtt mégis sok tapasztalatot hozunk.”

TEVÉKENYSÉG VÁLASZTÁSA

CSOPORTMUNKA: TÉVHIT-CÁFOLÓ LABOR (30 PERC)

- Osszátok a résztvevőket kisebb csoportokra.
- Minden csoport kap 1–2 klímátévhitet a Toolkitból.
- Kérdések a feldolgozáshoz:
- Mi a tévhit, és miért félrevezető?
- Mi a helyes tény, és milyen forrásból származik?
- Hol találkozhatnak ezzel a fiatalok (közösségi média, YouTube stb.)?

A végén a csoportok bemutatják a „tévhit-cáfoló” megállapításukat.

KLÍMATÉVHIT-CÁFOLÓ KIHÍVÁS (30 PERC)

- A Kahoot kvíz lejátszása vagy a kvíz nyomtatott változatának használata (elérhető az eszköztár mellékleteiben).
- A kvíz után közösen beszéljétek át azokat a kérdéseket, amelyek nem voltak egyértelműek.

VÉLEMÉNY-SARKOK / MOZGÁSOS VITAJÁTÉK (30 PERC)

- Olvass fel egy állítást.
- Kérd meg a résztvevőket, hogy a terem egyik sarkába álljanak:
- „Egyetértek” / „Nem értek egyet” / „Nem vagyok benne biztos”
- Néhány önkéntes elmondja, miért oda állt.
- Ezután bemutatód a tény a Toolkit alapján.
- Ismételd meg 2–3 különböző állítással a kritikus gondolkodás fejlesztésére.

CSOPORTOS BESZÉLGETŐ KÖRÖK (30–40 PERC)

- Osszátok a résztvevőket kisebb csoportokra (3–5 fő).
- Minden csoport kap egy témakártyát (elérhetőek az eszköztár mellékletében).
- Kérd meg őket, hogy a kártyán szereplő kérdések mentén beszéljék meg a témát, és kapcsolják össze azzal, amit már tudnak, vagy amit online láttak, hallottak.

Zárásként minden csoport 1–2 percben összefoglalja a fő gondolatait a teljes csoport számára.

MINI PREZENTÁCIÓ (45–60 PERC)

A csoportok kapjanak egy témát, vagy választhassanak maguknak.

- 20–25 perc felkészülési idő egy rövid, kb. 5 perces bemutatóhoz.
- A prezentáció tartalmazza:
 - a tévhit bemutatását,
 - a hozzá kapcsolódó tényeket,
 - javaslatokat arra, hogyan lehet reagálni rá vagy megcáfolni.

Opcionális: vizuális elemek, szerepjáték vagy történetmesélés használata.

REFLEXIÓ VÁLASZTÁSA (10–15 PERC)

A TÉVHIT, AMI A LEGJOBBAN MEGLEPETT

- Körben haladva vagy post-it cetlik segítségével.
- Indító kérdés:
- „Melyik tévhit vagy tény kérdőjelezte meg leginkább a gondolkodásodat ma?”
- Segít tudatosítani a nézőpontváltást és a kíváncsiságot.

1 DOLOG, AMIT TOVÁBBADOK VALAKINEK

- Kérdés: „Mi az az egy tény vagy felismerés, amit biztosan megosztasz egy barátoddal vagy családtagoddal?”
- Erősíti az önbizalmat, hogy a foglalkozáson kívül is képesek legyenek felszólalni az ügyben és terjeszteni a klímatudatosságot.

SZEMÉLYES VÁLLALÁS

- Adj minden résztvevőnek egy cetlit vagy kis kártyát.
- Feladat: „Írj le egy apró dolgot, amit a mai nap után másképp fogsz csinálni – online vagy offline.”
- A cetlik felkerülhetnek egy „Klímacselekvés falra”, vagy hazavihetők emlékeztetőként.

SZAVAKBAN ÖSSZEFOGLALVA

- Minden résztvevő írjon le vagy mondjon ki három szót, amelyek a mai élményt jellemzik.
- Ezekből készülhet közös „reflexiós szófelhő” vagy fali installáció.
- Segít megragadni az érzelmi hangulatot és a közös tanulást.

TÉNYEK ÉS ÉRZELMEK

- Kérd meg a résztvevőket, hogy nevezzenek meg:
 - egy tényt, amit ma tanultak, és
 - egy érzést, amit átéltek.
- Indító kérdés:
- „Mit tanultál, és milyen érzést váltott ki belőled?”
- Összeköti a gondolkodást és az érzelmeket, mélyebb bevonódást támogatva.

ADD TOVÁBB A FÖLDGÖMBÖT

- Használj egy kis puha földgömböt, labdát vagy bármilyen tárgyat.
- Kérdés:
- „Mi az az egy üzenet a klímaváltozásról, amit szeretnél, ha mindenki hallana a világon?”
- Akihez a tárgy kerül, megosztja a gondolatát.
- Erősíti a globális felelősségérzetet és a fiatalok saját hangjának jelentőségét.

KÖVETKEZTETÉSEK

A Checkmate Tényellenőrző Eszköztár azért jött létre, hogy felvértezze az ifjúsági munkásokat és a fiatalokat azokkal az ismeretekkel és erőforrásokkal, amelyek segítségével felismerhetik, megkérdőjelezhetik és kezelhetik a klímaváltozással kapcsolatos félretájékoztatókat. Egy olyan világban, ahol egymásnak ellentmondó üzenetek és szenzációhajhász címek vesznek körül bennünket, a kritikus gondolkodás, az információk ellenőrzése és a nyílt párbeszéd létfontosságú készségekké váltak.

Ez az eszköztár nem megszegényíteni kívánja azokat, akik klímátévhitekben hisznek, hanem arra törekszik, hogy a fiatalokat tájékozott, aktív résztvevőkké tegye a klímáról szóló párbeszédben. A tévhit-cáfoló workshopokon, digitális kvízeken és mindennapi beszélgetéseken keresztül az ifjúsági munkások gyakorlati, rugalmas módszereket kapnak ahhoz, hogy a téma érthető, élvezetes és releváns legyen.

A klímadezinformáció elleni küzdelem nem csupán a tényekről szól. A bizalomról, a párbeszédéről és a cselekvésről is. A bizalmon alapuló, nyitott közösségek megteremtése elengedhetetlen ahhoz, hogy valódi változás történjen. A Checkmate eszköztár arra hívja használóit, hogy olyan környezetet alakítsanak ki, ahol a fiatalok biztonságban kérdezhetnek, tanulhatnak és együtt fejlődhetnek. Az együttműködés és a megosztott élmények hangsúlyozásával az eszköztár segít áthidalni az értelmezési különbségeket, és közös elköteleződést épít az igazság mellett. Arra bátorítjuk az ifjúságsegítőket, hogy kísérletezzenek, alakítsák tovább és terjesszék ezeket az eszközöket saját közösségeikben, és osszák meg tanulási útjukat a fiatalokkal, akikkel dolgoznak.

A rendelkezésre álló anyagokon túl a Checkmate arra ösztönzi a résztvevőket, hogy saját köreikben is véleményformálónak váljanak, és inspirálják társaikat a klímatudomány összetett kérdéseinek és hatásainak megértésére. Ez a kortársak által vezetett megközelítés nemcsak az eszköztár hatókörét növeli, hanem erősíti a felelősségérzetet és a tulajdonosi szemléletet a fiatal klíma-nagykövetek körében.

CHECKMATE – Klímamítosz-romboló kvíz

1) Az alábbiak közül melyik a globális felmelegedés egyik következménye?

- A) Kevesebb hurrikán
- B) Enyhébb időjárási mintázatok
- C) Egész évben tartó aszályok
- D) A hóhullámok csökkenése

2) Milyen két fő lehetősége van az állatoknak az éghajlatváltozásra adott válaszként?

- A) Hibernálás vagy evolúció
- B) Elvándorlás vagy alkalmazkodás
- C) Harc vagy menekülés
- D) Szaporodás vagy migráció

3) Miért nem tudunk egyszerűen egy másik bolygóra költözni?

- A) Túl sok ott a földönkívüli
- B) Technológiailag nem megvalósítható
- C) A Föld majd magától rendbe jön
- D) A Marson már vannak életfenntartó rendszerek

4) Mi az egyik előnye a megújuló energiának?

- A) Korlátlanul áll rendelkezésre
- B) Légszennyezést okoz
- C) Nem újrahasznosítható
- D) Mindig szüksége van szénre tartalékként

5) A globális felmelegedésből származó hó nagy része a-ben végzi.

- A) Felhőkben
- B) Óceánokban
- C) Erdőkben
- D) Hegyekben

6) Lehetnek még hideg telek a globális felmelegedés idején is?

- A) A teleknek forrónak kellene lenniük
- B) Csak trópusi országokban
- C) Az időjárás régióként továbbra is változhat
- D) Nem, ha a klímaváltozás valódi

7) A gyors felmelegedést főként...

- A) Vulkanikus tevékenység okozza
- B) Az emberi tevékenység okozza
- C) A Hold okozza
- D) Az időzónák okozzák

8) Mi a különbség az éghajlat és az időjárás között?

- A) Az éghajlat egyszerűen forró idő
- B) Az időjárás a világűrben történik
- C) Az éghajlat hosszú távú mintázatokat jelent
- D) Az időjárás hosszú távú, az éghajlat napi

9) Mi a leghatékonyabb módja a hulladék klímahatásának csökkentésére?

- A) A keletkezésének csökkentése
- B) Elégetése
- C) Elrejtése
- D) Eltemetése

10) Miért okozhat a globális felmelegedés több áradást?

- A) Hevesebb esőzések miatt
- B) A csatornák túlcsordulása miatt
- C) A jég folyókba olvadása miatt
- D) A vizes élőhelyek eltűnése miatt

11) Hogyan mérik a tudósok a globális hőmérsékletet?

- A) Csak városi tetőkről
- B) Csak nyáron
- C) Műholdakkal, hőmérőkkel és természeti megfigyelésekkel
- D) Csak időjárás-alkalmazásokkal

12) Mi segít az éghajlatváltozás elleni küzdelemben?

- A) Az időjárás hibáztatása
- B) A tudomány figyelmen kívül hagyása
- C) Másokra várni, hogy megoldják
- D) A tények megértése és cselekvés

CHECKMATE – Klímamítosz-romboló kvíz

13) Tényleg ennyire súlyos gond néhány fok globális felmelegedés?

- A) Csak trópusi országokban
- B) Csak 3 °C felett
- C) Már +0,5 °C is jelentősen növeli a kockázatokat
- D) Ez a természetes ingadozáson belül van

14) Képes-e az erdőtelepítés önmagában ellensúlyozni a szén-dioxid-kibocsátásunkat?

- A) Igen, a fák kiegyenlítik a kibocsátást
- B) Csak trópusi régiókban
- C) Nem, a csökkentésnek a fosszilis energiahordozóknál kell kezdődnie
- D) Igen, ha a fákat tanúsítják

15) A szélturbinák csak ártanak a környezetnek és a madárvilágnak?

- A) Súlyos biodiverzitási fenyegetést jelentenek
- B) Gondos tervezéssel csökkenthető a hatásuk
- C) Csak tengeri telepítésnél okoznak gondot
- D) Minden vonulási útvonalat megzavarnak

16) Hozzájárul-e az élelmiszerpazarlás a klímaváltozáshoz?

- A) Csak az élelmiszer-ellátást érinti
- B) Főként a hús pazarlása számít
- C) A globális kibocsátás 8–10%-áért felelős
- D) Főként a fejlett országok problémája

17) Miért jobb a komposztálás, mint a lerakóba helyezés klímaszempontról?

- A) Több metánt zár be
- B) Kevesebb szállítást igényel
- C) Elégeti a hulladékot
- D) Megakadályozza a metánképződést és javítja a talajt

18) Minden növényi alapú élelmiszer környezetbarát?

- A) Mindegyik ártalmatlan
- B) Némelyik sok vizet vagy földterületet igényel
- C) Csak nyersen fogyasztva jók
- D) Csak akkor, ha nem importáltak

19) Mi a fő probléma a légköri CO₂-szint emelkedésével?

- A) A CO₂ megállítja a növények növekedését
- B) Túlságosan lehűti a bolygót
- C) A többlet CO₂ csapdába ejti a hőt, és klímaváltozást okoz
- D) Mérgező gázzá alakul

20) Hogyan hat a textilipar a környezetre?

- A) Nincs hatása, a ruhák lebomlanak
- B) Kevés vizet és alapanyagot használ
- C) Jelentős kibocsátást, vízhasználatot és szennyezést okoz
- D) Csak az erdőket károsítja

21) Mi az egyik fő oka a tengerszint emelkedésének?

- A) Világszerte több eső esik
- B) Gyakrabban áradnak a folyók
- C) Az erdők túl sok vizet szívnak fel
- D) A gleccserek olvadása és a tengervíz hőtágulása

CHECKMATE – Klímamítosz-romboló kvíz

22) Hogyan hat a gazdaságra a klímavédelemben történő befektetés?

- A) Munkanélküliséget okoz
- B) Zöld munkahelyeket teremt és ösztönzi az innovációt
- C) Lassítja a technológiai fejlődést
- D) Csak a költségeket növeli

23) Miért lehet az elektromos autó hosszú távon okosabb választás, mint a benzines vagy dízel?

- A) Az akkumulátorok 3 évente tönkremennek
- B) A töltés mindig gyorsabb
- C) Nincs környezeti hatása
- D) Idővel kevesebbe kerül az üzemeltetés és a karbantartás

24) Megoldják-e a komposztálható csomagolások a műanyag hulladék problémáját?

- A) Igen, bárhol lebomlanak
- B) Csak ipari komposztálás esetén
- C) Nem, rossz kezelés esetén továbbra is hulladékot jelentenek
- D) Csak papírból készítve

CHECKMATE – Klímamítosz-romboló kvíz megoldások

1C – A globális felmelegedés felborítja a csapadékmintázatokat, ami egész évben tartó aszályokat okozhat.

2B – Az állatok új élőhelyekre vándorolhatnak vagy alkalmazkodhatnak a megváltozott körülményekhez.

3B – Más bolygóra költözni a jelenlegi tudományos-technológiai szinten nem megvalósítható.

4A – A megújuló energia tiszta és gyakorlatilag kimeríthetetlen forrást biztosít.

5B – Az óceánok nyelik el a globális felmelegedés többelhőjének nagy részét.

6C – A klímaváltozás a hosszú távú átlagokat módosítja, nem zárja ki a hideg teleket.

7B – A gyors felmelegedés fő oka az emberi tevékenység, különösen a fosszilis tüzelőanyagok égetése.

8C – Az éghajlat hosszú távú mintázat, az időjárás rövid távú jelenség.

9A – A legjobb megoldás a hulladék keletkezésének megelőzése.

10A – A magasabb hőmérséklet intenzívebb esőzéseket és áradásokat okoz.

11C – A globális hőmérsékletet műholdas, földi és természeti adatokkal mérik.

12D – A tények megértése és az aktív cselekvés a kulcs.

13C – Már fél fok melegedés is jelentősen növeli a klímakockázatokat.

14C – Az erdőtelepítés fontos, de önmagában nem elég: a fosszilis kibocsátást kell csökkenteni.

15B – Megfelelő tervezéssel a szél erőművek környezeti hatása mérsékelhető.

16C – Az ételmezőgazdaság a globális kibocsátás 8–10%-áért felelős.

17D – A komposztálás csökkenti a metánkibocsátást és javítja a talaj minőségét.

18B – Nem minden növényi alapú ételmezőgazdaság egyformán fenntartható.

19C – A CO₂ csapdába ejti a hőt, ez a klímaváltozás fő oka.

20C – A textilipar jelentős kibocsátással, vízhasználattal és szennyezéssel jár.

21D – A tengerszint a gleccserek olvadása és a víz hőtágulása miatt emelkedik.

22B – A klímavédelem gazdasági lehetőségeket és munkahelyeket teremt.

23D – Az elektromos autók hosszú távon olcsóbbak lehetnek fenntartás szempontjából.

24C – A komposztálható csomagolás sem csodaszer, ha nem megfelelően kezelik.

MÍTOSZ ÁLLÍTÁS

Írd le azt a mítoszt,
amellyel dolgoztok.

A TOOLKIT TÉNYEI

Mit mond erről a
Checkmate
eszköztár?

HOL JELENHET MEG EZ A MÍTOSZ?

TikTok? Iskola? YouTube?
Családi beszélgetések?

MIÉRT TERJEDHET EZ A MÍTOSZ?

Sorolj fel legalább egy
okot.

HOGYAN MAGYARÁZNÁD EL A VALÓDI TÉNYT EGY BARÁTODNAK?

Használj egyszerű,
fiatalbarát nyelvezetet.

CHECKMATE – Nyomtatható csoportos beszélgetéstémák

SZÉLSŐSÉGES IDŐJÁRÁS: SIMA TERMÉSZETI JELENSÉG VAGY A KLÍMAVÁLTOZÁS KÖVETKEZMÉNYE?

Valóban egyre súlyosabbak az árvizek, erdőtüzek és viharok a klímaváltozás miatt?

„MA HIDEG VAN” – EZ MEGCÁFOLJA A GLOBÁLIS FELMELEGEDÉST?

Egy hideg tél azt jelenti, hogy a globális felmelegedés nem létezik?

KI FELELŐS A KLÍMAVÁLTOZÁSÉRT – ÉS MIÉRT FONTOS EZ?

A hibáztatásra kell fókuszálnunk, vagy inkább az igazságos, közös megoldásokra?

„A KLÍMA MINDIG IS VÁLTOZOTT” – AKKOR MI MOST AZ ÚJDONSÁG?

Miben különbözik a mai klímaváltozás a múlt természetes változásaitól?

AZ ELEKTROMOS AUTÓK, A MEGÚJULÓ ENERGIÁK ÉS A KOMPENZÁCIÓ CSAK ZÖLDREFESTÉS?

Valóban számítanak az olyan megoldások, mint az elektromos autók vagy a faültetés?

ELKÖLTÖZHETÜNK A MARSRA, VAGY ALKALMAZKODHATUNK, MINT AZ ÁLLATOK?

Reális “B-terv” a világűrbe költözés vagy az alkalmazkodás?

ÉTEL ÉS KLÍMA: A HÚS, A PAZARLÁS VAGY A CSOMAGOLÁS A FŐ GOND?

Milyen hatással van a klímára az élelmiszerpazarlás, a húsfogyasztás, a komposztálás és a csomagolás?

VAN A DIVATNAK KLÍMALÁBNYOMA?

Hogyan hat a környezetre a ruházat, a fast fashion és a textilipar?

TEREMTHET-E A KLÍMAVÉDELEM ÚJ LEHETŐSÉGEKET?

Hogyan támogathatják a zöld megoldások a munkahelyteremtést, az innovációt és az igazságos gazdaságot?

CSAK ÖSSZEESKÜVÉS-ELMÉLET A KLÍMAVÁLTOZÁS?

Miért gondolják egyesek, hogy a klímaváltozás hamis, eltúlzott vagy politikai célokat szolgál?

CHECKMATE – tényellenőrző lista

AMIKET MINDIG GONDOLJ VÉGIG, HA GYANÚS POSZTTAL VAGY HÍRREL TALÁLKOZOL:

KI A FORRÁS?

- Megbízható szervezet, tudós vagy újságíró?
- Fel van tüntetve a szerző neve, hitelesnek tűnik?

VANNAK FORRÁSOK VAGY ADATOK?

- Hivatkozik valódi kutatásra vagy hivatalos adatokra?
- Megtalálod ezt az információt más megbízható oldalakon is?

ELLENŐRIZD A DÁTUMOT!

- Friss az információ, vagy elavult?
- Nem kiragadva, kontextusából kiszakítva osztották meg?

AZ ÉRZELMEIDRE HAT?

- Haragot, félelmet vagy sokkot akar kiváltani? Az érzelmi tartalom gyorsabban terjed – állj meg egy pillanatra, mielőtt megosztod.

CLICKBAIT?

- Túlzó, drámai vagy sokkoló a cím?
- Ha azt mondod: „MI VAN?!“ – inkább ellenőrizd kétszer.

VÉLEMÉNY VAGY TÉNY?

- Inkább kirohanásnak hangzik, vagy kiegyensúlyozott, bizonyítékokra épül?

VALÓDINAK TŰNIK A KÉP VAGY VIDEÓ?

- Használj fordított képkeresést (pl. Google, TinEye).
- Lehet szerkesztett, AI-generált vagy félrevezető kontextusú?

MIT MONDANAK MÁS MEGBÍZHATÓ FORRÁSOK?

- Egyetértenek vele tudományos intézmények, egyetemek, hiteles médiumok?
- Légy óvatos, ha csak egy oldal vagy influencer terjeszti.

BESZÉLJETEK RÓLA!

- Ha bizonytalan vagy, beszélj meg egy baráttal vagy ifjúsági munkással, mielőtt elhiszed vagy megosztod.

Living Labs and Game-Based Learning to Checkmate Climate Misinformation

Erasmus+ Project: 2024-2-LV02-KA220-YOU-000266268

Asociația
Consultanților în
Dezvoltare
Comunitară